

Blog čestného člena Ing. Ivo Viceny, CSc., lesního specialisty na ochranu lesa, soudního znalce v oboru lesnické ekonomiky, držitele pamětní medaile G.J.Medela

Národní park Šumava a úspory

Tiskem proběhla zpráva, že i Národní park Šumava musí v současné době šetřit. Úsporná opatření jsou nezbytná ve všech oborech. V Národním parku se začalo nyní s úsporami mezd a propouštěním technicko-hospodářských zaměstnanců i dělníků. Po 20 letech existence parku se však tímto postupem zhoršuje sociální stav a zvyšuje se nezaměstnanost. Tak například v Nové Peci bylo propuštěno 18 dělníků na dřevoskladě a propouštěli se další dělníci na územních pracovištích a to i dělníci starší a zkušení v době, kdy v parku mají být prováděny odborně náročné práce v lesích, při výsadbě na holinách, doplňování kultur potřebnými dřevinami, prořezávkách, ochraně sazenic a stromů nebo práce při údržbě vodních toků a cest. Vypisování tendrů na tyto práce neplní své poslání. Vede k tomu, že se najímají různí dodavatelé, kteří práce nabízejí zdánlivě levněji, ve svých důsledcích však provádějí práce dělníci nezpracovaní a bez potřebných místních i odborných znalostí a zkušeností. Práce cizích dodavatelů vyžaduje náročnější dozor a v příštích letech vyvolává potřebu oprav a vylepšování. Tento způsob je ve svých důsledcích ve skutečnosti dražší. Jednotlivá územní pracoviště by měla zaměstnávat stálý počet odborných dělníků, který by se měl doplňovat jinými dodavateli jen v případě kalamit.

V dobách potřebných úspor vyžaduje řešení také hospodaření se dřevem. V posledních 10-15 letech se začalo uplatňovat ponechávání velkého množství dřeva v lese k zetlení, tedy ke shnití. Zničením dřeva na každém stromu přicházíme nejméně o 1000 Kč. Shnilé stojící i ležící dřevo bude nutno nahradit jinými materiály, uhlím, ropou, plynem, plasty, železem a betonem, které jsou nákladnější, energeticky náročnější, pro přírodu méně ekologické a jejich likvidace je obtížná. Ztráta z tohoto důvodu je 8000 Kč/ha/rok. Další ztráta vzniká tím, že nové stromy se začnou obnovovat až když je dřevo úplně zetlelé a to trvá 100 let, po tu dobu pod nimi bude ležet lesní půda ladem. Zetlelé dřevo pokryje téměř 40 % povrchu plochy, která by za tu dobu vyprodukovala na 150 m³ dřeva na každém hektaru, což na ploše 1. zóny představuje 1,5 mil. m³. Až snad po 200 letech vyrostou na zetlelém dřevě nové stromy, bude to opět jen smrk, protože jiné dřeviny se tak neobnovují a ten smrk bude na chudových kořenech o 40% více ohrožen větrem. Vzniká vůbec otázka, proč má takové množství dřeva zůstat ležet v lese, když v žádném pralese tolik mrtvého dřeva nenajdeme. Nemůže to být kvůli špatné lesní půdě, protože stromy před napadením kůrovcem dobře rostly a celé jejich porosty byly z 9 ti dílné bonitační klasifikace na 2. - 4. místě, měly tedy dostatek živin. Tlející dřevo nemůže být považováno za hnojivo, neboť se skládá z celulózy, hemicelulózy, ligninu, tříslovin, pryskyřic a ty jsou složeny z 95 % z uhlíku, vodíku a kyslíku. Na zbývajících 5 % se podílí 10 prvků, jako jsou draslík, dusík, fosfor, vápník, hořčík, síra, křemík, železo, vápník a sodík, jejichž množství je velmi nízké. To na rozdíl od některých vědců dobře vědí kořeny stromů, které zetlelým dřevem neprorůstají, ale obrůstají ho po povrchu a vytvářejí tak chudový tvar. Jak mají však po 100 letech na takovém dřevě vyrůst nové stromy, kde se vezme semeno, když kůrvec všechny dospělé stromy dávno zničil ? **Hodnota dřeva ponechaného k zetlení je v Národním parku nyní 10 mld. Kč.** Prohlédl jsem letos 56 kusů starých ležících stromů na Smrčině a našel jsem jeden kmen se smrkovými semenáčky. Na holinách po kůrovci nemá tlející dřevo potřebné vlhké prostředí. Současně tím vzniká akutní nedostatek palivového dřeva pro místní obyvatele. K tomu přistupují tuny oxidu uhličitého, který uniká do ovzduší z tlejícího dřeva a zhoršuje tak skleníkový efekt, který přispívá ke globálnímu oteplování.

Nehospodárná a mimořádně nákladná jsou opatření, které Národní park nesmyslně provádí při uplatňování bezzásahového režimu a zákazu zpracování kůrovcem napadených stromů. Například odkornování stojících stromů je 10 krát dražší než běžně používané způsoby. Kůrvec se tak šíří každoročně do ostatních lesů ve II. zónách a do lesů sousedních vlastníků u nás i v Bavorsku a Rakousku. Tam musí být prováděna velmi nákladná a pracná ochranná opatření při kladení

velkého množství lapáků, lapačů, při spotřebě chemických prostředků a kontrol. Tyto zvýšené náklady jsou oprávněně sousedé požadovat podle zák. č.114/1992 Sb.

O přírodě v Národním parku panují u některých organizací romantické názory, jakoby na ni nepůsobily žádné ekonomické vlivy. Rozsah poškození lesů a přírody je obrovský a proto by první zóny neměly být zvětšovány. Jejich nynější rozloha 9000 ha je dostatečná a umožňuje provádět veškerou vědeckou a výzkumnou činnost. Neměly by být zvětšovány.

BEZZÁSAAHOVOST POŠKODILA ŠUMAVU

Z popudu některých menších skupin vědců, nadšenců, amatérů a šarlatánů vznikla myšlenka, aby příroda Šumavy byla ponechána sama sobě, že se někdy sama a dobře obnoví. Taková vize se již několik let předkládá veřejnosti jako „*moderní přístup k přírodě*“. Zatím na ni tragicky doplatily lesy v národním parku, kde jich **po kůrovci odumřelo 20 000 ha**.

Až se po mnoha desetiletích ukáže, že se příroda podle konceptu bezzásahovosti nevyvíjí, nebudou již autoři tohoto postupu existovat a nebude je možno vzít k odpovědnosti za zhoršení stavu lesů a ním souvisejícími poškozeními – klimatu s vyššími teplotami, nižší vlhkostí, zhoršením jakosti ovzduší, se zhoršením půdní úrodnosti a rozsáhlou erozí, s úbytkem lesů na nejvyšších vrcholech, s výrazně sníženou produkcí dřeva i další biomasy a s miliony hniјících stromů v době energetické napjatosti. Po kůrovcové kalamitě hniјí kvalitní stromy, zhoršuje se jakost vody a její jímání i odtoky. Odumřelé lesy nezadrží vláhu ani sníh a ohrozí tak vodní toky povodněmi. Zhoršily se větrné podmínky, holé plochy bez stromů nebudou brzdit vítr a ten více ohrozí okolní lesy i budovy a stavby. Z dřívějších hustých lesů zůstaly jen zbytky jednotlivých stromů, které nebudou účinně filtrovat ovzduší od nečistot, nebudou vyrábět kyslík a nebudou ani vázat vzdušný CO₂ ani oxidy dusíku. Bude se nám hůře dýchat.

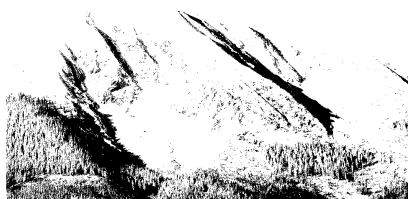
Mrtvé lesy po kůrovci jsou dnes na celém hraničním horském hřebenu od Smrčiny přes Plechý, Trojmezí, Třístoličník, Bučinu, Prameny Vltavy, Černou horu, Mokřůvku, Březník, Blatný vrch až k Poledníku, Ždánidlům, Plesné a Polomu. Jsou velmi poškozeny další tisíce hektarů lesů, které jsou proředěny a otevřeny náporům větru a slunečnímu záru. V lesích národního parku leží miliony stromů, podléhajících trouchnivění, na nichž mohou vyrůst mladé stromky snad po 100 letech. Bez zásahů nemohou vyrůst žádné buky, jedle ani kleny, protože semenné stromy nejsou a až se jednou uměle vysází, musí se o ně několik desetiletí lesnický pečovat. Bez zásahů mohou být proto příští lesy jen smrkové. Typický vzhled šumavské krajiny se změnil a utrpí tím turistický ruch.

Na velké škody, které tento postup způsobil našemu lesu, přírodě a životnímu prostředí, byly ústřední orgány mnohokrát upozorňovány šesti soudním znalci a desítkami zkušených odborníků i vysokými školami a vědeckými ústavy. Znalci vyčíslili škody v roce 2000 na 5 mld. Kč, v r. 2008 na 32 mld. Kč, v r. 2010 na 50 mld. Kč, **nynější odhad je již 100 mld. Kč**. Na nesprávné postupy ministrů Ambrozka, Bursíka, Míka a jejich náměstků byli upozorněni 3 ministři financí, nejvyšší kontrolní úřad, ombudsman, ale ani ti je neřešili. Na 8 trestních oznámení nereagovaly policejní orgány, ani státní zastupitelství. Různé soudní instituce zaujímají k Šumavě rozporuplná stanoviska.

Kůrovec z národního parku způsobil škody obecním lesům v Kašperských Horách a Volarech, Lesům ČR i Vojenským lesům, také rakouským majitelům lesa v sousedství Smrčiny, kterým měly být škody podle zákona uhrazeny. Bezzásahové nicnedělání nás stálo miliardy korun a škody budou provázet i příští generace, některé škody však nelze vůbec vyjádřit. Je to zničení cenných přírodních rezervací jako byla Plesná, Prameny Vltavy, Modravské slatě nebo Trojmezí, poškozeno bylo 6 státem vymezených přírodních památek a rašelinišť, v nichž uhynuly až 500 let staré stromy, o které

starostlivě pečovalo 10 minulých generací lesníků a přírodovědců. Vytváření bezzásohové „divočiny“ odporuje zákonu na ochrany přírody a krajiny, vodnímu a lesnímu zákonu a nemá oporu ani v evropských a světových závazných směrnicích. Odporuje i zákonem vyhlášené Chráněné oblasti přirozené akumulace vod. Z těchto důvodů, s porozuměním a s podporou přijali přírodovědci, lesníci i milovníci přírody stanoviska prezidenta Miloše Zemana k Šumavě při jeho nedávné návštěvě v Plzeňském kraji. Po dosavadním vývoji je záměr na rozšiřování bezzásohových ploch nepřijatelný.

Kleč a laviny

Minulé dny nám připomněly nebezpečí, které s sebou přináší sněhové laviny. Vyžádaly si lidské oběti, když v Jeseníkách zůstali pod lavinou 3 lyžaři, z nichž jeden zahynul. Jen se štěstím unikli obří lavině v Krkonoších další lyžaři. Laviny i v nedávných letech zabíjely lidi v Krkonoších, Jeseníkách a v Beskydech, jsou známy smrtelné případy v lavinách ze Švýcarska, Francie, Ameriky i Asie. Proto jsou stále laviny v pozornosti odborníků, kteří vynalézají různé pomůcky, jako jsou lavinové airbagy, batohy, sondy, lavinové vyhledávače nebo senzory.

Ohrožené lesy

Lesníci se snažili celá desetiletí najít i cesty k tomu, jak vzniku lavin a jejich sesuvům předjet, ve vrcholových polohách vysazovali smrky a kleč, budovali sněhové lávky, mostky, ploty, zdi, kamenné tarasy, hrady z kůly, sítě, místy se provádělo terasování svahů. Byly také uměle zalesňovány dráhy, kudy se laviny sesouvaly. Pohyblivé masy sněhu ohrožují nejen lidi, ale i lesy a s nimi půdu. Jsou ještě v paměti rozsáhlé půdní sesuvy v údolí Desné v Jeseníkách v roce 1950, které vedly ke značnému poškození lesů, půdy a vodních toků. Následky se odstraňovaly desítky let a nejsou dosud zaezeny.

Statistika Krkonoš eviduje za posledních 44 let 964 sněhových lavin. Tento vysoký počet případů by měl vést k to-

mu, aby se hledaly cesty, jak lavinám předjet a jejich počet zmenšit. Příroda se sama v minulosti starala o to, aby se snih v nejvyšších horských polohách udržel a nepadal do údolí. V pásmu mezi horskými lesy a „holemi“, tedy plochami bez stromů u horských vrcholů již před 2500 lety rostly souvislé porosty kleče. Dlouholeté zkušenosti ukazovaly, že ve vysokohorských polohách pomáhá kleč bránit vzniku sněhových lavin a půdním sesuvům, pohybům svahových zvětralín, pomáhá při ochraně lesa, při zadržování vláhy a jejího postupného uvolňování do dolních toků, podporuje vsak vody do půdy a zlepšuje množství zadržené vody i její kvalitu, zvyšuje bezpečnost horských bystřin, omezuje erozi a odplavování půdy i odvívání půdních částic při suchém období, zmenšuje škodlivý vliv přímého záření. Pro své významné vodohospodářské vlastnosti byly vysokohorské polohy s klečí zařazeny podle našeho vodního zákona do Chráněných oblastí povrchových vod (CHOPAV) na hřebenech Krkonoš, Jizerských hor, Jeseníků, Beskyd i Šumavy. Rozsáhlé přivalové deště poškodily nedávno přírodu a ohrozily životy lidí při katastrofálních povodních v Jeseníkách v r.1997 a 2009.

Kleč pomáhá zpevňovat svahy a pohyby kamenných bloků a zvyšuje bezpečnost horských bystřin, což i v současné době při přivalových srážkách je důležité. Podstatně omezuje pohyb větru i oslehávání mladých stromků a zlepšuje tím klimatické poměry při horní hranici lesa.

Chrání půdu a brání jejímu zimnímu vysychání. Kořeny kleče jsou povrchové, mělké, avšak široce rozvětvené, takže dobře zpevňují svažitou půdu. V nedávné době velkých imisních škod odolávala kleč podstatně lépe než ostatní dřeviny. Její vlastnosti jsou oceňovány u nás i v zahraničí. Připomenout je třeba i její příznivý vliv na vzdušnou teplotu a ochranu půdy před mrazáním. V Číně je kleč symbolem dlouhého života. S překvapením a nesouhlasem byly přijaty zprávy, že se uměle vysazená kleč vysekává. Jedná se o vysekávání uměle vysazených, dnes už padesáti až stoletých klečových porostů v Jeseníkách s odůvodněním, že se jedná o nepůvodní stromy, ačkoli nad její původností jsou nejasnosti. Tyto kroky ohroží současnou i budoucí bezpečnost lidí i přírody na horách. I kleč na Šumavě má svůj velký význam. Nynější kůrovcová kalamita vede k usychání smrkových porostů v blízkosti rašelinišť a zhoršuje tak jejich vodní režim. Při kolonizaci hor od 16.sto-

letí tehdejší osidleni začali kleč vysekávat. Tím si rozšiřovali plochy pro pastvu dobytka, získávali dobré palivové dřevo a léčivý klečový olej. Z původních klečových krkonošských porostů s výměrou asi 4500 ha byla jejich výměra zmenšena v 17.-18.století o celou čtvrtinu, asi o 1200 ha. Úbytek plochy klečových porostů se začal projevovat v rozsáhlém splavování půdy na svazích, ve větších povodňových škodách, v šíření kamenných a šterkových sutí a v rozšiřování mrazových polí. Brzo si začali uvědomovat lesníci, přírodovědci, hydrologové i obyvatelé hor nepřiznivé následky úbytku ploch porostů klečí a začali s jejím umělým zalesňováním, nejdříve v Německu v Harzu a to již kolem r.1770. Uměle zalesňování klečí se pak provádělo v rakouských a bavorských Alpách, v našich horách, na Slovensku, ale také v Dánsku, v Rusku nebo na Ukrajině. Používalo se semeno domácího původu. V letech od r.1870 do r.1913 se používalo i dovážené semeno z osvědčených alpských zdrojů s

dobrou klíčivostí i dobrým následným růstem, ze kterého u nás dobře vyrostlo asi 500 ha uměle vysazených klečových porostů. Před několika lety byla prosazena jejich likvidace především pro genetickou odlišnost. Zdůrazňuje se, že pod nepůvodní klečí se méně daří rostlinám, jako jsou hořce, jeřábinky, zvonky, prýh, koniklece nebo že byl u nich zjištěn menší výskyt některých ptáčích nebo hmyzích druhů, avšak bez ohledu na pozitivní vliv na půdu, současný drn, hydrologii, bezpečnost, nebezpečí lavin a turistiku. V rakouských a německých Alpách plní kleč dobře svoje protilavinové, protierozní a hydrologické poslání. Casopis Ochrana přírody v č.2/2013 hodnotí redukci klečových porostů na horní hranici lesa jako „úspěšnou“, protože po jejím vysekání se rychle rozrostly alpské trávníky. Avšak přínos trávníků nemá na zadržování sněhových lavin vliv. V Jeseníkách bylo asi před 120 lety vysazeno uměle 140 ha klečových porostů, kleč se tam ujal, přizpůsobila se podmínkám, generativně i vegetativně se obnovuje a plní dobře protilavinovou funkci. Při rozhodování o likvidaci poloviny umělých výsadeb v Krkonoších z posledních 100 let měly být doloženy také její příznivé vlivy. Kladný přínos dosavadních umělých výsadeb nebyl objektivně vyhodnocen. I na Šumavě kleč trpí, poněvadž kůrovcový žrít likviduje smrky v okolí rašelinišť, zhoršuje podmínky pro kleč, a tím i vodohospodářskou účinnost rašelinišť.

Lavinová situace roku 2015 by měla být v orgánech ochrany přírody, v národních parcích a chráněných oblastech přehodnocena. Trvalým řešením, jak zabránit vzniku lavin, jsou lesy, jež by měly růst v místech jejich vzniku i v dráhách jejich pohybu. Měly by být složeny z odolných dřevin, mezi které patří jehličnaté stromy a kleč. Dosavadní stav i postup, při nichž se kleč vysekává, může vést ke zhoršení podmínek hor i životního a přírodního prostředí, může vést ke zvýšení výskytu lavin a zhoršení podmínek pro bezpečnost.

Důležitá kleč

Pro vysokohorské poměry by měla být kleč náročně hodnocena jako významný krajinný prvek podle zákona č.252/1997 Sb., zákona o ochraně přírody a krajiny č.114/1992 Sb. a vodního zákona č. 254/2001 Sb. Měla by být chráněna a nikoliv vysekávána. I kleč z alpských zdrojů má u nás vodo ochranný a protilavinový význam. Orgány ministerstva životního prostředí, vedení národních parků a chráněných oblastí a Lesů ČR by se měly zodpovědněji zabývat jak chránit nejen ohrožené byliny a ptáčí druhy, ale i lesy, vodu, půdu, lidi, obyvatele i turisty a lyžaře a jak zvyšovat jejich bezpečnost. Při promyšleném a dlouhodobém řešení je nutno se zabývat lesnickými postupy v nejvyšších polohách. Ničení porostů kleče je škodlivé a je třeba ho zastavit.

Ivo Vít e n a,
lesní specialista a soudní znalec
Ilustrační foto: Michal Panta